

NORDISKA MUSEET

FATABUREN 1987

Den kultiverade naturen

Den kultiverade naturen

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

FATABUREN 1987

FATABUREN 1987

ISBN 91-7108-279-4

ISSN 0348-971-X

© Nordiska museet och respektive författare.

Redaktör Anders Sandström.

Redaktionssekreterare Berit Nordin.

Bildmaterialet tillhör Nordiska museet om ej annat anges.

Summaries translated into English by Roger Tanner.

Grafisk form Bo Berndal, BIGG.

Omslagsbilden från Skansen foto Arne Biörnstad.

Risbergs Tryckeri AB, Uddevalla 1988.

Stockholmarna och deras sommarnöjen

Sonja Bratt, f. 1927, är barnbarn till den i artikeln omnämnda Gertrud Bergh.

1864 var Thérèse Lundberg en söt och gladlynt 20-åring, som skrev ömma brev till sin 13 år äldre fästman, läkaren Anton Bergh, som var i Paris på stipendium och studerade ögonläkekonsten. Thérèse glädde även Antons far med snälla brev. (..) När Anton har kunnat fatta tycke för ett litet ostyrgt barn som han har sett växa upp, hur innerligt skall icke jag då älska honom som alltid har sett honom god och vänlig, ständigt afhållen af vänner och kamrater.

Nu börjar först Flora att lifligt sticka på sitt blomstertäcke, men den tid hon dertill använder är så snart förliden. Skördaren kommer oförtöfwat med sin lie och afmajar de härliga fälten, och endast några spridda fläckar här och der lemnas i fred för att ytterligare utveckla och fullkomna sin härliga färjprakt. Du skulle wara här nu och se huru Justina ifrån morgon till afton är sysselsatt med sina små anläggningar, som hon ränsar och wattnar oupphörligt. Också har jag den glädjen att se huru den ena blomman efter den andra öppnar sin kalk och utvecklar sina blad och blommor, det ena efter det andra. Kan Du föreställa dig hwad min phantasi härvid ofta sysselsätter sig? Får jag tänka mig Dig på knä bredvid Justina, sysselsatt med ordnande, bortränsande af ogräs och allt annat pyssel med de kära blommorna(..)

Det var i juli 1864 som den myndige prosten i Kil i Närke, Anton Reinhold Bergh, skrev dessa poetiska rader till sin äldste sons blivande unga hustru Thérèse Lundberg, dotter till förre ägaren

av Apoteket Morianen i Stockholm.

Men den gamle prosten i Kil fick aldrig se svärdottern tillsammans med dottern Justina sysselsatta i trädgården, han fick inte ens uppleva ännu en sommars blomstring – han dog i januari 1865. Ingen torde ha fått se Thérèse, sedermera doktorinnan Bergh, på knä vid en blomsterrabatt, men hon och många stockholmabor med henne var inte obekanta med vad som odlades på landsbygden. Det var ännu inte så vanligt att äga ett sommarhem, men de hyrde gärna sommarbostad på landet, inte minst för att undkomma de större eller mindre epidemier som ofta hemsökte städerna under sommarmånaderna, bl.a. den fruktade koleran.

Att utbyta stadens qvalm och bråk mot landtlifvet under den sköna sommartiden är (..) alltid välgjörande för både kropp och sjel.

Det var inte bara de välsituerade som flyttade till landet på somrarna. Stadsborna upptäckte hur mycket billigare deras sommarhushåll blev när de kunde köpa sina livsmedel av värdfolket

eller av närmaste bonde, och de fick bättre möjligheter att samla ihop det nödvändiga förrådet för vinterhushållet.

Stockholmarnas sommarnöjen vid Mälaren, i Uppland och i Södermanland skulle gärna ligga i närheten av en sjö, även om det bara brukade vara ungdomarna som badade. Det var många iakttagelser som skulle göras av den utskickade inför valet av sommarbostad:

Se efter rummens storlek, och om en kamin kan placeras i något af dem som ej hafva eldstad.

Hör efter om källaren är god och tag den i betraktande.

Tag reda på vattentillgången på stället.

Hör dig för hur man kan få mangla vid tvätt.

Fråga efter tillgång på mat och priser derpå, och om man utan för stor kostnad kan få bud till Norrtelje.

Gå och titta på "Fuff".

Fråga efter hur man får ved.

Deras lantflyttning var besvärlig. Flyttlasset var stort, och först skulle allt lastas på vagn och föras till skärgårdsbåt eller målarbåt, för att på ankomstbryggan åter lastas på vagn och tas till sommarhemmet. Mycket av det man skulle behöva under sommaren måste tas med från stadsväningen: sängkläder, husgeråd, klädespersedlar, ibland också möbler som sängar och länstolar. I packningen ingick ett stort antal hattar; man gick aldrig barhuvad. Familjen Berghs tre döttrar skul-

le ha fyra hattar var: fin hatt, söndagshatt, vardagshatt, regnhatt. Varje vår köptes ny finhatt, varefter regnhatten kasserades och de övriga flyttades ned ett steg.

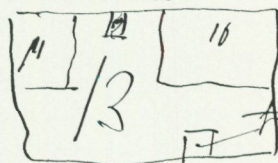
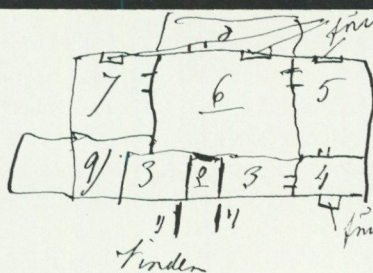
Härutöver förde man ofta med sig alla vinterns kläder jämt gardiner och duktyg m.m., för tvätt och tork i det fria och för mangling och strykning. Med i packningen var också ett rikligt förråd tomma buteljer och krukor, som man hoppades kunna fylla med saft, kompotter och grönsaker, allt för komplettering av vinterns kosthåll.

I maj 1892 träffade Thérèse Bergh, nu änka sedan två år, avtal med arrendatorn Hellsten att för sommaren hyra Viks herrgårds södra flygel, en ombyggd f.d. tvättstuga. Vik, på Värmdölandet strax sydost om Ålstäket, öster om Grisslinge, låg enligt Thérèse *en halftimmas åkning och 1 1/2 timmas ångbåtsresa från staden i en härlig natur och prägtig saltsjöluft och klart salt vatten att bada uti.*

Döttrarna Ellen, 24 år, och Lillie, 21, berättade om utflyttningen, bostaden och livet på landet i många muntra brev till systern Gertrud, 22, som var utrikes.

Den 2 juni 1892 for Ellen och Lillie jämte Anna, en av jungfrurna, i väg med flyttlasset, *57 större och mindre packsaker inklusive föregående dags viktiga inköp, 1 kilo karameller, 100 cigaretter och en stor butelj Vermouth och 10 böcker.* De beskrev sitt sommarnöje i ord och bild.

- 1/ kanoner
- 2/ ingångs-
dörren
- 3/ farstu
- 4/ gästrum
- 5/ Ellens och
Lillies rum
- 6/ sal
- 7/ Mammass
rum
- 8/ veranda
- 9/ kök samt
farstu
- 10/ Antons rum
(brodern,
25 år)
- 11/ jungfru-
kammare
- 12/ klosett
- 13/ vind samt
garderobe

- 1/ kanoner
- 2/ ingångsdörren
- 3/ farstu
- 4/ gästrum
- 5/ Mamma och Lillies rum
- 6/ sal
- 7/ Mammass rum
- 8/ veranda
- 9/ Hörsal samt farstu
- 10/ Gärdsrum
- 11/ Jungfrukammare
- 12/ Klosett
- 13/ Vind samt Garderobe

Förr vår öfverraskning fann vi, att vår
lilla stuga var riktigt magnifik och
någon hylla behöfvs inte i taket. Ty
Lillie får rum på golvet, som inhyllat
hjon i mitt rum. Sedan var vilka
beskädade vandra vi kring egendomen
och då fattades det beslutet af Lillie
af mig att vår värd inte skall gäst
vi mycket besvär af Lillie och mig
sommars, hvad mig beträffar såge jag
helst, att jag kunde göra lika stor
gång kring honom som jorden kring
solen, då jag ser honom komma
barfrändas. Vid 12 tiden först kom
vi hit tillraks och der. Den 2 juni af det
blew en rektig blåsnig vind, då mörks at

Gjorde husesyn, anmärkte följande på nedra botten, kryddskåpet i tamburen kan godt användas till hvardagsskänk, det är bara litet tråkigt att det är riskabelt gå nära det, för det vill gärna trilla på näsan, skrubben under trappan blir en utmärkt god hvardagsgarderob åt Mamma bara vi få dit litet krokar och slå in alla utstående spikar. I salen var allt ganska godt, i skänken fattades bara nyckeln så att glasen voro omöjliga att åtkomma, och någon lampa i taket kunde hvarken Ellen eller Lillie upptäcka. Verandan hotade golfvet att instörta vid allt för vågade kroppsöfningar och begravva våra unga lif i diverse skrot. Våga därför ej vara annat än fredligt sinnade på det der stället.

I flickornas rum saknas byrånyckeln. Mammans går bra, så den höggs. Tyst derom. Lavoiren saknar förhänge och blottar oblygt diverse. Herr Hellsten skyler anlettet. Skynke anskaffas af Mammans blå förmaksgardin. Mammans sof-fa hissas upp genom vindsfönstret, då trappan är smal. Stor folksamling.

I trappa upp. Doft. Klosett upptäcktes. Undersökning och af-profning. Dåligt resultat. Svårt med locket, annonserar alltid med ett dån att den besökande lemnar platsen, genom dörrfönstret kan man åse hur familjen i flygeln midtemot superar. I jungfrukammarn två sängar. I Antons rum 5 stolar.

Kl. 10 eldades spisen som rökte som en tossinge, Anna tror att allt blir rökt i köket, intet vatten.

Madame Petterson högg i en skopa från närmaste kök. Herr Hellsten önskar god sömn. På verandan i månsken rökigt vatten till chockolad. Något sömniga. Mammans finaste örngott tror Ellen är trasor. Fantiseringar öfver tjuvarne. Letar efter cigaretter, hittar tändstickor. Lillie sätter ljus i alla stakar. Fönsterrutorna räknas, promenad baklänges i sängarna där Ellen och Lillie ramla öfver hvarandra, natten tillbringas vakna under absolut tystnad.

Den 3dje Juni.

Vatten saknas fortfarande, fast regnet skvalar, madam Petterson ut på spaning efter rättarn, spisen röker fortfarande. I afvaktan på tvättvatten slås papperslådan upp på klosetten. Inga krokar i garderoberna. Morgonen tillbringas med uppslagning af dylika. Lillie lindar om bindeln på Ellens fing-er. Får ovett. Upptäcker att intet bröd fås på stället som lofvat var, telefonerar hem. Nyckeln till skänken hittas. Råttor i källaren, som gnagt på laxen. Fått vatten.

Allt uppackas, blommor i va-serna för att allt skall vara fint tills Mamma, gamla Lotta och Lina komma kl. 6.

Kl. 1 lubba Ellen och Lillie ner till Fruviks brygga, som är en half timmes promenad, för att få tag i vår gode Hellsten och beställa skjuts till eftermiddagen. (.) Gick på förbifarten till slagturen, som lofvade oss en bit af en ox, men oxen upptäcktes sedan vara en ko. Träffade Hr. Hellsten, visades på en ginväg och kilade

Viks herrgårds södra
flygel. Foto Peter Se-
germark, 1987.

Viks herrgårds bad-
hus. Foto Peter Se-
germark, 1987.

hem. Åt middag bestående af uppvärmdt oxkött samt öl. Tog en cigarett. Idyllisk stund. Kl. 5 till Fruvik igen. Båten syntes. Mamma gastar på afstånd. Satt sig i fasters af Lotta så ömt skyddade toilettspiegel.

Den 4de Juni.

(..) Måste in till Gustafsberg med brefvet. En halfmil att gå. Höll rådplägning med rättaren om minsta tiden att gå vägen. Han påstod en och en half timme. Rusade i väg i sällskap med en chokolade påse och gick vägen på en timme och 10 minuter. (..) Stoppade brefvet på ett ångfartyg. Satte åter i väg hem till Vik efter att hafva qvistat in till bageriet efter bröd (..) Måste klättra öfver en gårdsgård. Våra hvita hattar svarta vid hemkomsten efter diverse kyllerbyttor på marken och i vattenpussar. Kom hem och möttes af Mamma med utropet att "rättarn har fem barn samt kusken åtta" (..) Väntade Anton för-gäves på qvällen. Gingo till sängs. Väcktes midt i natten af Anton som dundrade på porten. Arg.

P.S. Inlogerare har i dag hittats i Mammass säng. Äfven i Annas.

18de Juni.

(..) Häromdagen då jag tyckte Ellen hade tillräckligt njutit af vår förtjusande verandautsigt som hon aldrig kan skiljas ifrån, en ärtåker och ett potatisland, drog jag henne med mig ut på promenad längs egorna. Ellen fantiserade om tjuren. Den fins inte åt det här hållet sa' jag och klef modigt på, öfver en gårdesgård och dun-

sade vi så ned i en lång sträcka vattensjuk mark med en gammal afdankad kvarn på densamma. (..) Så hittade vi en hvit blomma, vild kalla tror jag det var, och se'n voro vi båda på vild upptäcktsfärd efter flera, obekymrade om vattnet som sa "skvatt" under fot-sulorna. Framåt, framåt gick vår färd tills vi slutligen stannade framför en liten insjö, med en gammal rutten eka pittoreskt vid stranden. "Neckrosor" skrek Ellen och jag i vild förtjusning (..) Ellen förut i galopp, jag efter så fort jag kunde draga upp fötterna ur leran och vattnet, som steg öfver fotknölarna och rann ner genom hälen och skvalpade ut genom tårna. (..)

Så hemåt. Med en mindre höskörd, och annat ogräs, och granris. Öfver gårdesgården. En bondstuga ligger framför oss, med ett blommande äppelträd, 4 bikupor och en gumma i dörren. (..) Är det mors bikupor. "Jaha." Är de här Herrvik (utgården med tjuren, som jag trodde låg i motsatt vädersträck). "Nää det här är Gammeltorpet, men om fröknarne går öfver träsket därborta ligger det straxt intill." Ellen och jag se på hvarandra och aflägsna oss skyndsamt (..).

20de Juni.

(..) Vi lefva här i en idyllisk frid och ensamhet, när vi tröttna på ärtlandet, som nu blifvit ytterligare förskönadt genom risning, så taga vi vår bok och lägga oss i skogen, i den mjuka sköna mossan och sola oss och bli myggbit-

- 1 taket,
- 2 väggen,
- 3 köksfönstret,
- 4 köksfarstubron,
- 5 gästrumsfönstret,
- 7 farstutaket,
- 8 tvenne stänger
er med pil-
spetsar som
uppbär det vid
7 omtalade,
- 9 kanoner.

automs rum.

Flugeln vid Tiks
herresäte.

flickornas rum.

temper. fönst. plankta

allmän
landsväg

utland.

Ti tycker att att verandan ser ut
som badhuset på en fågelbo.

Undu verandan av barnens farre-

lekplats och
der åter Autm
nå kan inte
av snå.

1) Taket. 2 väggen. 3 köksfönstret
4. köksfarstubron, 5 gästrumsfönstret
7. farstutaket, 8. tvenne stänger
med pilspetsar som uppbär det
vid 7 omtalade, 9. kanoner.
Det ser visserligen lite krigiskt
ut nå man först kommer man

na. Men vi trösta oss öfver insekterna och slå hjeltemodigt omkring oss och svära öfver di glömda cigaretterna och rifva oss på vristerna der myggen alltid är värst. Så lunka vi hem och tala om "landtlifvets behag" och gå in i ladugården och se på kalffarna som stå i kätten, och ha vi inte fått nog af dessa förströelser så återstå oss alltid Antons trädgårdsland, som ännu inte fröna kommit upp i (..)

Oväntade gäster kom en dag gående ut från Gustafsberg.

Jag, såsom artig värd, visade dem egorna och se'n vi knogat bland rågåkrar och diken och potatisland kom Edith med en genialisk idé. Vi ska ta af oss på fötterna och gå och plaska i vattnet. Förslaget antogs med jubel och i en långgrund vik med mjuk varm sand gingo vi med uppskjörtade kjolar och uppdragna byxor och slängde vatten omkring oss som småbarn (..).

I går var här ett otäckt regn hela dagen, kallt och ruskigt, och jag satt på vår utmärkta veranda hela dagen och frös om fötterna och läste så att jag till slut såg allt i en dimma. Mammans förnämsta nöje här är bina, det har svärmat en 7, 8 stycken kupor se'n vi kommit hit och gumman är alltid med när di höses in i nya. Just nu kom Lina och talte om att en till svärmat hvarför Mamma genast gaf sig i väg. Du kan inte tro hvad det är roligt att se när trädgårdsmästaren med en soppsked tar hela massor af bin och varligt lägger

dem i kupan och hur di surrar om öronen på honom och kryper på halsen och ansigtet och händerna och kläderna på honom, utan att stingas. (..)

Här växa blommor i massa, blåklint och vallmo, prestkragar, förgätmigejer, violer, gullvifvor och klöfver, kattfötter och jungfru Maria sänghalm, käringtänder, alla upptänkliga sorter, Mamma har alltid troget med sig ett mindre hölass från sina promenader, så jag är riktigt rädd att om hon går på så här får korna i vinter intet att äta. (..)

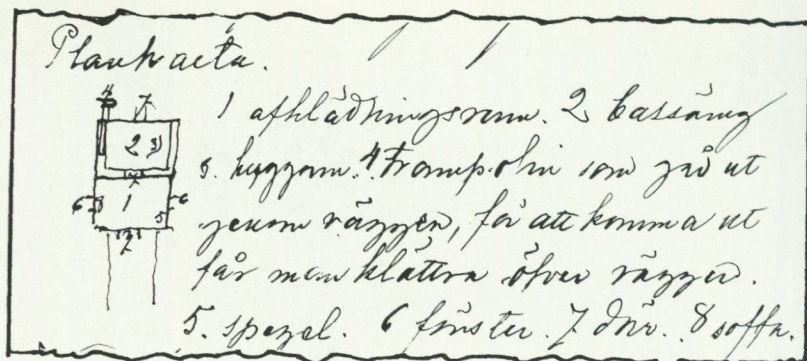
Det ser visserligen lite krigiskt ut när man först kommer men vid närmare påseende ser kanonerna ganska ofarliga ut och kan troligen inte användas af någon annan än en själfmördare. De liksom åkdonen är temligen ålderstigna. Ja, du får väl se ståten. (..)

Till Viks herrgård hörde ett badhus vid Grisslingen. Den 29 juni var en klar och strålande dag, och Ellen och Lillie beslöt sig för att bese badhuset och ta ett dopp. De häpnade inför anblicken och till Gertrud avgick en beskrivning i ord och bild.

Dörren utåt hade en tumsbred springa och saknade lås, medan dörren till bassängen bar en ståtlig rigel. På väggen fanns trådrullar uppspikade som klädhängare och en vågig spegel. Bassängen bestod av ett golv med ett omgivande skrank, som dock inte nådde högre än till magen på den som skulle stiga nedför trappan med dess delvis gröna övervuxna trappsteg.

Plankarta.

- 1 afklädningsrum
- 2 bassäng
- 3 huggorm
- 4 trampolin som går ut genom väggen, för att komma ut får man klättra öfver väggen
- 5 spegel
- 6 fönster
- 7 dörr
- 8 soffa

På ena sidan om badhuset gjorde en av Viks övriga hyresgäster en båt klar för en segeltur, på den andra sidan befann sig en annan hyresgäst, majoren, som ämnade ro ut och fiska. Båda herrarna lovade att genast försvinna för att inte störa fröknarnas bad.

Först avklädd och färdig var Lillie. Ellen skulle passa. Efter ett flertal onödiga slag framför badhuset gav sig seglaren av på sin tur. Majoren beslöt att det nappade bäst rakt utanför badhuset, vars bassäng saknade både dörr ut till öppna sjön och de sedvanliga luckorna nedanför. "Nu!" väste Ellen, och Lillie kanade nedför trappan, förgäves famlande efter repet avsett som hjälpmedel för den badande men hängande utom räckhåll. Efter en stund, blygt raklång på bassänggolvet med näsan just över vattenytan, hade Lillie fått nog och efter Ellens förnyade väsning flög hon uppför trappan. Ellen beslöt avstå från bad med tanke på omständigheterna.

Vårt förnämsta nöje är att åka, du skulle se Lillie och mig farande på landsvägen. (..) Då Lillie kör har hon en serdeles förmåga att låta hästen sätta sig på bakbenen (..) I svåra utförsbackar måste vi alltid stiga ur och leda hästen, ty annars är jag rädd vi tumla om hvarandra. Somliga dagar går vi bara omkring och låna andras båtar och då samla vi dem på ett ställe och beundra vår lilla flottilj som vi sedan måste ro tillbaks för att annars få vi smörj. En annan dag egna vi smultronplockning, men det har tagit en omöjlig vändning, då vi råkade in på Löfvik-gubbens smultron som sågo så rara ut att vi platserade våra lekamen midt ibland, men då må du tro gubben kom och körde den och kallade oss förbannade strykare, så vi måste lubba. (28/7 1892.)

Du kan inte tro hvad vi njuta här, liggande i skogen eller nere vid sjön, med böcker, godt och cigarett, tillvaron är tillockmed idealisk i vårt tycke, och om vi någon gång måste in till staden,

äro vi alldeles olyckliga, innan vi komma hem igen. Medan höet kördes in lågo vi och mådde i stackarne; men nu är det ledsamt nog slut (. .) synd bara att sommarren gått så fort och att vi snart ha höst. (4/8 1892.)

Om doktorinnan Bergh sade hennes barnbarn "Mormor Thé-rèse visste knappt var köket låg, men hon hade Dickens och Thackeray i bokhyllan över sängen". När dottern Gertrud var nygift var det svärmodern Hélène Strandberg som gav råden till den oerfarna unga husmodern.

Jag har tänkt på dina äpplen och undrat om du sett öfver dem? Jag tror att det är af nöden att ofta se till och gallra ut de som synas vilja taga skada, de får du koka in på ett eller annat sätt, koka in i sockerlag mycket väl, mycket hårdt så att det blir nästan som marmelad, det håller sig och kan användas, både till stek och efterrätt. Jag såg redan på Fyrisvall att de fort blefvo fläckiga och ej höllo sig, anledningen förstår jag ej, men troligen är det sådan fruckt ei länge håller sig frisk. (31/10 1896.)

Hélènes make kanslisekreteraren Paul Strandberg köpte år 1886 godset Fyrisvall norr om Upsala och drev själv lantbruket under de elva årens innehav. Hans hustru hade inte bara tillgång till gårdens trädgårdsprodukter utan också till Fyrisåns oerhört rika kräftbestånd, lovligt från och med 1 augusti. Kräftorna kokades i saltat vatten men

utan dill, och de brukade serveras varma och skalade, i soppor, i stuvningar, i knapriga kroketter. De kräftor som inte avnjöts vid Fyrisvalls bord kunde säljas i Upsala för 25 eller 30 öre tjoget, men kokta och skalade samt nedsaltade kunde de också sparas för vintern.

Hélènes svägerska Aurore, sedan 1877 änka efter skalden Talis Qualis, C. V. A. Strandberg, hade inte någon egen trädgård att skörda för vinterns förråd. Under de år som hon och hennes familj hyrde sommarnöje på Marielund vid Mariefred var hon glad att kunna räkna med både gårdens trädgårdsprodukter och de vilda bär, som bjöds ut av flitiga plockare.

Vi ha nu 10 ~~st~~ sylt, det vill säga 10 ~~st~~ socker samt lika vikt bär dels körsbär dels hvita vinbär, dels trädgårds hallon, samt flera buteljer kompott. Blåbär ha vi både saftat och torkat, äfvensom skogshallon, af de sednare bären ha vi äfven ätit mycket. Af krusbär presenter Fru Erikson oss emellanåt af det lilla som finns i trädgården. Färsch ärtsoppa ha vi spisat några gånger. (. .) Ack om vi finge litet värme, det behöfde både människor och jordens gröda, vårsäden och potatisen bli ingenting utaf derförutan; rågen är skuren men kan ej föras in så våt som den blifvit, det vore hög tid på att våra lantbrukare lade sig till med torkrior, som du uppmanade Pettersson på Degerö. (18/8 1881.)

Sommaren 1891 tillbringade familjen Bergh i Strömstad. En dag radade Gertrud, Lillie och Ellen upp sig för fotografen, Anton lade sig ned i gräset framför sina systrar, och upp i trädet klättrade Otto Bagge, som inte bara var en skojfrisk vän till alla "telningarne" Bergh, utan även lillasyster Lillies blivande make.

Äpplen skalades och torkades. Även spenat och persilja torkades för vintern.

Här är så godt om päron, så kallade Augustipäron, Gustaf sitter högt uppe i träden och plockar eller ristar ned; eftersom de ej tåla att gömmas ämnar man nog skicka ett större parti till Stockholm. Den usla rågen är inkörd, men hvetet hänger på stänger i regnblötan, hafren står aldeles grön, kan ej mogna, och potatisen torde väl ej håldre må väl af detta oväder. (3/9 1881.)

Även sommaren 1883 var regnig och kall. Marielunds säd och hö kunde dock bärgas "i ganska oskadat skick, och utan alltför stora svårigheter". Aurore och hennes familj dröjde sig kvar på landet längre än vanligt, i hopp om några sista vackra dagar, men också i behov av gott torkväder för sin stortvätt. Först den 28 september flyttade de hem till Kammakaregatan.

De sista dagarna var vädret rätt ruskigt, med ymnigt regn dock mäst om nätterna; vi eldade i rummen, hvarförutan vi skulle frusit och funnit vantrefnad.

Tvenne skarpa frostnätter gjorde slut på alla blommor i trädgården; af Dahlior fanns höga buskar med hundradetals blommor och knoppar, hvilka fingo sin död af kylan. Derförut var det i medlet af Sept: sju à åtta dagar det härrligaste väder, utan nederbörd, hvarunder jag satt ute hela dagen tills aftonkylan efter solnedgången lagade inn mig. Och hvilka mån-

skens qvällar, det var så vackert öfver sjön, och de lummiga träden omkring oss.

Sommaren 1899 hyrde Thérèse Bergh åter på Vik, och hon skrev till sin dotter Gertrud, som med sin familj vistades i Borgholm.

Wi ha i dag hållregn och äro mycket förtjusta deröfver; jag kan ej beskrifva en sådan torka vi haft, det har sett sorgligt ut öfveralt, gräset, som om elden gått deröfver, björkarna utan löf och i trädgårdarna alt förstördt af torkan; vi ha knappt fått hallon o svarta vinbär att sylta; att få några sådana här ute var ogörligt, utan jag måste skicka in Hedda och sylta; i Sthlm fanns nog bär, ehuru rysligt dyra och små af torkan; hallon o smultron samt blåbär äro borttorkade, få se efter detta regnet om det blir några lingo; (..) tinga hos "Farbror Nilson" frukt åt oss till vintern. Om den ej är för orimligt dyr, i hvilket fall vi få nöja oss med mindre, önska vi att få en tunna, bestående till största delen af bra och ej för små matäpplen, samt 1 fot riktigt goda ätäpplen och en 1/2 fot blandade bergamotter och päron; du förstår att tillsammans, både äpplen o päron, skulle vi hafva en tunna (..). (18/8 1899.)

På den tiden var det en nödvändighet att under sommaren samla ett förråd för vinternsushåll. Numera är det – bokstavligen – ett sommarnöje att ta vara på vad trädgården och naturen ger.

